

виражає певні прагнення останньої, що претендують на загальні імперативи життя та дій, але водночас надають людському самоусвідомленню ще одне дзеркало для виявлення та осмислення власної сутності.

ПЕТРУШОВ В.М., *д.філос.н., професор*

Українського державного університету залізничного транспорту

м. Харків, Україна

**«ЛЮДИНА ЗАГИНЕ І НА ЇЇ МІСЦЕ ПРИЙДЕ НАДЛЮДИНА»
Ф.НІЦШЕ. ТАК ГОВОРИВ ЗАРАТУСТРА**

Цю цитату із знаменитої філософської поеми Ф. Ніцше ми використовуємо в якості назви нашого допису. Слід визнати (і це не підлягає сумніву), що у вченні Ніцше, як у будь-якому серйозному морально-філософському дослідженні є багато цінного і для нашого часу. Актуальним залишається загальновизнане значення яскравої критики німецьким мислителем міщанства, дріб'язкового, буденного, незначного для життя людини. Як представник філософії життя Ніцше вважає, що людина має мету всередині себе, її мета – це життя. Саме ця ідея абсолютної цінності людського життя об'єднує усю творчість Ніцше. Найбільший інтерес у нього викликають питання моралі, постановки цінностей через себе, а не через релігію і громадську думку. Він одним із перших поставив під сумнів можливість раціонального обґрунтування вчинків, заявив, що « немає ніяких моральних феноменів, є тільки моральне тлумачення феноменів», і тим самим піддав усі моральні норми релятивізму. Згідно його поглядам здорова мораль повинна прославляти і зміцнювати життя, волю людини до влади. Будь-яка інша мораль є символом хвороби і розпаду. Людство інстинктивно використовує мораль для того, щоб добиватися своєї мети – мети розширення своєї влади. Питання не в тому, чи істинна мораль, а в тому чи служить вона своїй меті – меті до влади. Ніцше ратує за прихід таких «вільних умів», які поставлять собі свідомі цілі «поліпшення» людства, думки яких уже не будуть «задурманені» ніякою мораллю, ніякими обмеженнями. Таку «надприродну» людину, яка знаходиться «по той бік добра і зла», Ніцше називає «надлюдиною». Зараз, коли накопичена величезна кількість літератури, в якій всебічно розглянуто і оцінено погляди Ніцше, з одного боку значно легше, а з іншого, значно важче, робити спроби прочитувати його ідеї під кутом зору нових соціально-політичних, науково-технологічних і в цілому буттєвих реалій. Технологічні успіхи, пов'язані з розвитком нанотехнологій, біотехнологій, біокібернетики і інших ноу-хау

створюють зовсім іншу екзистенційну площину розгляду людиною самої себе як об'єкт пізнання. І в цьому плані дивним виглядає не сприйняття належним чином онтології Гайдеггера як теоретико-методологічної підстави, яка, на наш погляд, дає більш-менш задовольняючу відповідь на віковичне питання, як людині збагнути себе самої, проникнути в саму себе, не зробивши себе об'єктом, а злитися зі світом як суб'єкт в об'єкті, зрозуміти своє буття як час, що є, згідно Платону, «застиглим колесом вічності». Без сумніву, Ніцше своїм розумінням людини вплинув на становлення онтології Гайдеггера. Багато мислителів задавалися питанням: під впливом яких факторів – соціальних, політичних, екзистенціальних формувалися основні поняття філософії Ніцше, чи існує і який зв'язок між його ідеями, народженими у лоні німецької культури і ідеями представників німецького філософування 19 ст. Про вплив на нього ідей Шопенгауера загальновідомо, а ось Гегеля, Фейєрбаха, романтиків, Маркса досліджено ще недостатньо, хоча слід віддати належне постмодернізму, деякі представники якого на цій ниві доволі плідно попрацювали. Те, що Ніцше геніальний мислитель, який шокував своїми ідеями Європу, ніхто заперечувати не в змозі. І якщо ми приймаємо знамените гегелівське, що філософія є зміст епохи, схоплений думкою, то, дійсно, в такій оригінальній формі це «схоплення» здійснив Ніцше і посів почесне місце серед знаменитих філософів усіх часів як і усі інші філософи, які прагнули розробити і для людини, і для людства програму вдосконалення. А для цього, звичайно ж, необхідно критично розглянути сучасний стан людини як особистості, культури і суспільства в цілому. В принципі, Ніцше це вдалося здійснити блискуче, тим паче, що німецька культурологічна думка уже сформувалася і реалізувала себе у значних здобутках історико-філософського і загально-світоглядного дослідження. І в контексті сприйнятого від Шопенгауера положення про волю до життя як головної рушійної сили творчості людини і усього існуючого він формулює ідеал людини. Цей ідеал – надлюдина. У творах Ніцше зустрічається дві концепції надлюдини. Одна спирається на теорію еволюції Дарвіна. Як відомо, згідно цієї теорії у процесі еволюції в майбутньому повинен з'явитися більш досконалий вид, який уже не буде належати до роду *homo sapiens*, але утворює особливий вид *homo super sapiens*. Цією еволюційною теорією Ніцше і скористався для обґрунтування свого вчення про надлюдину. Своє повне розкриття дарвінівська концепція надлюдини отримує у «Так говорив Заратустра». Ніцше прямо говорить: «Вгору йде наш шлях, від роду до над-роду». Але еволюція йде повільно і потрібний тривалий час для того, щоб на землі з'явилася надлюдина, на це піде мільйони років. І у пізніших творах Ніцше дає вже другу концепцію надлюдини. Вона спирається на думку, що людина є біологічний кінець розвитку. «На жаль, нема для людства переходу у

вищий порядок», тому вдосконалення можливе лише в межах існуючого виду. І якщо в «Так говорив Заратустра» говориться, що «ніколи ще не було надлюдини», то в «Антихристі» навпаки, стверджується, що люди надлюдського типу уже були, але такий тип досі був щасливою випадковістю і ніколи не був продуктом навмисного творіння. Цю другу концепцію можна назвати культурно-історичною, надлюдина є тільки *homo sapiens perfectum*, - досконалий людський тип. Ці дві концепції: надлюдина як біологічний тип і як більш досконалий тип людини, не впливають на інваріантність змісту ідеалу надлюдини. Який же внутрішній зміст вкладає Ніцше у свій ідеал надлюдини і які «сходи» ведуть до надлюдини, які стадії повинна пройти людина, щоб стати надлюдиною? Як відомо, Ніцше устами Заратустри вказує на три стадії перетворення людського духу. Перша – це стан верблюда, стан рабства під ярмом «добрих» звичаїв сучасного суспільства. Друга – це стадія лева, на ній людський дух скидає з себе рабство і набуває свободи для створення нових цінностей. З моменту перетворення верблюда в лева і починається еволюція людини в надлюдину. Ця стадія вичерпується одним запереченням. Наступна – це перетворення лева в дитину. У процесі реалізації надлюдини – це момент позитивний, період творчості. Ним і закінчується весь процес. Стадія лева – підготовчий щабель. Людина на цій стадії тільки розчищає собі шлях до ідеалу, намагається прорвати ті пута, які зв'язують її і не дають можливості вільно прагнути до надлюдини, вони врешті-решт стають вищими людьми, але ці люди обмежені духом важкості. Подолання Духа важкості пов'язується з моментом виникнення в душі бадьорого настрою, який зображується у Ніцше під різними символами. Підготовча стадія сходження людини до надлюдини полягає у відмові від песимізму, як метафізичного, який стверджує, що небуття краще буття, так і етичного, який вважає тіло – злим початком за самою своєю природою. Звільнившись від духу тяжкості в обох його видах, людина, яка прагне до надлюдини, повинна скинути з себе ярмо тих повчань, які прагнуть до урізування прав індивідуума на вільний розвиток і називають це «рівністю» людей. Дотримання соціалізму і комунізму зводить розвиток людини до середнього рівня, але при таких порядках можуть виробитися лише посередності, а не істоти вищого типу. На цій підготовчій стадії людина створює нові цінності, відмовляючись від усього того, що перешкоджає її вільному руху до надлюдини. А далі – стан дитинства як символ нового життя. Що собою представляє шлях творчості нових моральних цінностей? Саме такий шлях веде до надлюдини прямо і безпосередньо. Ніцше стверджує, що моральні норми повинні бути виведені з внутрішньої природи людини взагалі, а не з якої-небудь одиничної особистості. Усі життєві інстинкти і потяги, згідно

Ніцше, зводяться до одного основного прагнення, а саме «волі до могутності», збільшення життєвої, творчої сили в індивідуумі.

Отже, ідеалом практичної діяльності, що спирається на незіпсовані, природні інстинкти людини, є здійснення цього основного прагнення людської природи, – волі до могутності, – у всій її повноті і досконалості. Виходячи з цього: надлюдина – це така індивідуальність, у якій воля до могутності, до збільшення життєвої, творчої сили, досягає найвищого ступеня розвитку. Відкинувши все зле з точки зору ідеалу надлюдини треба засвоїти «нові моральні цінності» або чесноти. Ці нові цінності Заратустра називає мостами або сходами надлюдини. Якщо для першого періоду еволюції людини в надлюдину є презирство до всього дрібного, ненависть до людей слабких, то для другого періоду, характерна любов до майбутнього. Майбутнє у Ніцше є синонімом ідеального. Ця любов розпадається на два види: 1. Самолюбство до власного індивідуального «себе», який здійснює ідеал надлюдини. Це і є перша чеснота. Необхідна нормальна любов до самого себе в тій мірі, в якій це потрібно для створення ідеалу надлюдини. Самолюбство виникає з могутньої душі. Він відрізняє самолюбство від себелюбства як вузько егоїстичне почуття. Самолюбство повинно проявлятися у розвитку в собі волі до могутності, воно полягає в подоланні себе, свого емпіричного «Я» в ім'я ідеалу повного творчих сил душі. Людина як би включає весь величезний навколишній світ в себе. Ніцше проповідує життя повне глибоких емоційних переживань, куди в якості складових елементів входять однаково і радість, і страждання. До речі, страждання Ніцше приписує велику роль у підвищенні людського типу, воно створює душевний підйом, розширює душу, живить її творчу енергію, міць душі позначається в особливій інтенсивності вольової енергії. Непохитна воля забезпечує цілісність натури, внутрішню єдність усіх сил і здібностей душі, так що в результаті розвитку виходить не лише глибоко-складна, а й гармонійна особистість. Постійне розгортання внутрішньої міцності, ускладнення і поглиблення змісту духовного життя піднімає особистість все вище і вище до ідеалу надлюдини. Високий розвиток «Я» надзвичайно посилює внутрішню, творчу силу душі. У душі природно виникає прагнення віддавати своє внутрішнє багатство всякому, хто потребує його, щоб і в інших була така ж повнота душевних сил. Це прагнення – природний результат процесу «само подолання» людини в ім'я ідеалу повноти творчих сил душі. Психологічним корелятом високої інтенсивності творчих сил душі є їх широка екстенсивність, прагнення до розширення сфери свого творчого впливу. А це і є чеснота, ім'я якої «владолубство». Це і є другий вид любові. Ідеал надлюдини заперечує співчуття і жалість. Але тільки тому, що вони є вираженням слабкості, безхарактерності, пасивної істоти. Ніцше не був проти самого почуття

співчуття як здатності розуміти і відчувати страждання інших людей, але цих інших треба розуміти як таких, які знаходяться уже на шляху, що веде до самоподолання в ім'я творчих сил, в ім'я ідеалу надлюдини. На думку дослідників Ніцше у надлюдині споглядав благородну велич могутнього творчого духу, в якому усі вищі властивості людської природи отримують повний розвиток, вичерпуються усі «великі можливості», споглядав красу істоти, завжди готової роздати кожному дари безмірно багатого духу. З нашої точки зору, ідеал надлюдини і ті способи його досягнення вкладаються в простір утопічних проектів, яких немало знає історія європейської світоглядної думки. Дивно, що Ніцше не було названо німецьким неоромантиком.

ПОНОМАРЕНКО В.Є., старший викладач

Український державний університет залізничного транспорту

м.Харків, Україна

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).

Значна кількість англійських фразеологічних одиниць (далі АФО) є засобом номінації специфічних елементів суспільно-історичної практики. Ці специфічні елементи суспільно-історичної практики диференціюються за власне тематичними ознаками: історичні, географічні, сучасні, які підрозділяються на: а) ідеологічні, б) соціальні, в) етнографічні, які є релевантними для англійських культур, зокрема, назви мешканців певної території, назви країн тощо. Нижче використовуємо наступні скорочення: Ф. – фразеологізм, єд. – єдність, спол. – сполучення, зрощ. – зрощення. Сіг. – сігніфікативне значення, К. – конотація, ір. – іронічність, кн.. – книжність, арх.. – архаїстичність, ідеал. – ідеалогічність.

Історичні реалії.

Ці ФО позначають різні історичні події, особи, факти:

wars of roses – громадянська війна в Англії (1455 – 1485) між Ланкастерами (їх емблема була – червона троянда) та Йорками (емблема – біла троянда). яка закінчилася перемогою Генрі Тюдора при Боеверті (його емблема – накладення білої троянди на червону, що і зумовило появу «троянди Тюдорів».

Ф.зрощ. ≠ 0

Сіг = Сіг